

כמה שווה מילה שאמרת ואף אחד לא רשם

התורה פותחת פרשה שלמה בכך שאדם מחויב למה שיצא מפיו, גם בלי חוזה ובלי עדים.
מי שמילתו נחשבת מגלה שהחיים שלו פשוטים בהרבה משל כולם.

במדבר ל', ב' – ל"ב, מ"ב · פרשה 42 מתוך 54

מה קורה בפרשה

הפרשה נפתחת בדיני נדרים, ובכלל שהוא הבסיס לכול: "לא יחל דברו – ככל היוצא מפיו יעשה". אדם שאמר, מחויב. הפרק מפרט גם את הדרכים המצומצמות שבהן אפשר להתיר נדר.

אחר כך מגיעה המלחמה במדיין, וחלוקת השלל – כולל כלל שנקבע לדורות: **מי שיצא לקרב ומי שנשאר על הכלים מתחלקים בשווה**. הפרשה מספרת גם שהמפקדים באו וסיפרו שלא נפקד מהם איש.

ואז מגיע העימות: בני ראובן וגד רואים את עבר הירדן, ארץ מרעה מצוינת, ומבקשים להתנחל שם. משה מתפרץ – "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה?". הם מציעים פשרה: ניבנה כאן ערים, ונחלוץ ראשונים לפני כולם עד שכל שבט יקבל את שלו. משה מקבל, ומנסח את זה כהתחייבות מחייבת.

לא יחל דברו – ככל היוצא מפיו יעשה.

במדבר ל', ג' · מה שיצא מהפה נעשה עובדה

שלוש נקודות

- דיבור מחייב כמו חתימה.** "ככל היוצא מפיו יעשה" – התורה אינה מבחינה בין הבטחה שנרשמה לזו שנאמרה. חברה שבה מילה אינה שווה כלום מייצרת עורכי דין במקום אמון.
- מי שנשאר מאחור מקבל חלק שווה.** "כחלק היורד למלחמה וכחלק היושב על הכלים". תגמול שמכיר רק במי שנראה בחזית, שוכח שבלי העורף לא הייתה חזית.
- הסכם מנוסח בכתב, גם בין שותפים.** משה לא הסתפק בהבטחה של בני גד וראובן; הוא ניסח את התנאים בפירוט, בפני יהושע והנשיאים. הסכמה טובה בעל פה הופכת למחלוקת תוך שנתיים.

האדם · המילה שאמר ושכח

עיון

התורה פותחת פרשה שלמה במשהו שנראה זניח: משפט שאדם אמר, בלי עדים.

עצרו על גודל הדבר. פרק שלם מוקדש לנדרים – אמירות שאדם אמר על דעת עצמו, לרוב ברגע של התלהבות או של לחץ, בלי שאף אחד תיעד אותן. ובכל זאת הן מחייבות.

ולא בגלל שיש עונש. הנימוק הוא אחר לגמרי: "לא יחל דברו" – מלשון חילול. אדם שאמר ולא עשה, פוגע במשהו בעצמו. הוא מלמד את עצמו שמה שהוא אומר לא בהכרח קורה.

ולכן ההלכה שפותחת את הפרשה חשובה לא פחות: **יש דרך להתיר נדר**. מי שהתחייב ואינו יכול – יש לו מסלול לצאת, בפירוש ובכבוד. המערכת לא מבקשת מאיתנו להיות מושלמים; היא מבקשת שלא נשאיר דברים תלויים באוויר.

מושגים בפרשה

נדר ושבועה

נדר אוסר חפץ על האדם; שבועה אוסרת את האדם על החפץ. שניהם מחייבים, ולשניהם יש דרך התרה.

הפרת נדרים

התורה מפרטת מקרים שבהם אב או בעל יכולים להפר נדר, וקובעת שהדבר אפשרי רק "ביום שומעו".

עבר הירדן

בני גד, ראובן וחצי שבט המנשה התיישבו מזרחית לירדן – שטח פורה, אך מחוץ לגבול המקורי.

בבא מציעא מ"ט ע"א

בגמרא

שיהא הן שלך צדק, ולא שלך צדק.

הגמרא דנה במי שאמר שיעשה דבר וחזר בו, ומביאה את הכלל: שיהא "הן" שלך צדק, ו"לאו" שלך צדק. כלומר – שהמילים שלך יהיו נכונות בפני עצמן, גם בלי מנגנון אכיפה.

והגמרא מוסיפה מושג חריף: מחוסרי אמנה. אדם שחזר בו מדיבורו אינו עובר על חוזה, ואי אפשר לתבוע אותו – אבל "רוח חכמים אינה נוחה הימנו". יש כאן קטגוריה שלמה של התנהגות שאינה בלתי חוקית וגם אינה בסדר.

ומה יוצא לנו מזה: יש כאן שני כלים פשוטים. הראשון – אל תבטיחו כשאתם לא בטוחים; אמרו "אני אבדוק ואחזור אליך ביום שלישי" ואז חזרו ביום שלישי. משפט מדויק שווה יותר מהתלהבות. והשני, לדברים שהבטחתם ולא עמדתם בהם: אל תיעלמו – שלחו שורה אחת שמשחררת את שניכם. "לא אצליח לעשות את זה, סליחה שלא עדכנתי קודם". זה בדיוק מה שההלכה קוראת לו התרת נדר.

בני גד ובני ראובן · ההסכם

סיפור

הם ביקשו משהו שנראה אנוכי – והציעו לצאת ראשונים לקרב.

כשהם באים למשה, הוא מגיב בחריפות ומשווה אותם למרגלים: "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה?". וזו האשמה כבדה – הוא בעצם אומר שהם עומדים להפיל דור נוסף.

והתגובה שלהם היא מופת של איך פותרים דבר כזה. הם לא נעלבו ולא חזרו בהם, וגם לא התווכחו על הכוונות שלהם. הם הציעו התחייבות שאפשר לבדוק: ניבנה כאן ערים לילדינו, ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל – ולא נשוב אל בתינו עד התנחל כל איש נחלתו.

ומשה, מצידו, מנסח את זה בפני יהושע ובפני הנשיאים כהתחייבות מפורשת. שני הצדדים הבינו שאמון בין אנשים טובים אינו מחליף ניסוח ברור. ההסכם הזה החזיק – ארבע עשרה שנה אחר כך הם חזרו לנחלתם, אחרי שכולם קיבלו את שלהם.

מבט קדימה

בתוך פרשת השלל מופיע כלל שקל לדלג עליו: "כחלק היורד למלחמה, וכחלק היושב על הכלים – יחדיו יחלוקו". מי שנשאר מאחור ושמר על הציוד מקבל בדיוק כמו מי שנלחם.

וזו הצהרה חדה על מה נספר. בכל בית ובכל צוות יש מי שנמצא בחזית ומי שמחזיק את העורף – ובדרך כלל רק הראשון נראה. מי שמצליח לומר תודה במפורש למי שישב על הכלים, מגלה שהוא זה שבאמת אפשר את כל השאר. וזה שווה לומר בקול, כי בדרך כלל הוא לא ידע.

כְּחֶלֶק הַיָּרֵד לַמִּלְחָמָה וְכְחֶלֶק הַיֹּשֵׁב עַל הַכֵּלִים – יַחְדָּו יִחְלְקוּ.

במדבר ל"א, כ"ז · לפי המסורת, כלל שקבע דוד המלך לדורות

התוספת

בגובה העיניים · בינך לבין עצמך · סנהדרין ק' ע"ב

כשאתה חי בדאגה של יום שאולי לא יבוא

אנחנו סוחבים בהווה את הצרות של מחר – תרחישים שעוד לא קרו, ואולי לעולם לא יקרו. הגמרא מזכירה שדאגת המחר גובה מאיתנו מס כפול: היא לא פותרת כלום, והיא גוזלת גם את היום.

אל תִּצַּר צָרַת מָחָר, כִּי לֹא תֵדַע מָה יֵלֵךְ יוֹם.

סנהדרין ק' ע"ב

לקחת מזה: השבוע, כשתתפסו את עצמכם דואגים לתרחיש עתידי, עצרו ושאלו: האם זה קורה עכשיו, או שאני חי מראש משהו שאולי לא יבוא? ואם זה מחר – נסו להחזיר את עצמכם להיום, למה שיש כאן ועכשיו. אם הקושי יגיע, יהיה לכם כוח כשיגיע. עד אז, אל תשלמו עליו.

בקרוב באתר binathalev.co

בינת הלב הוא אתר לימוד יומיומי – פרשת השבוע, אגדות חז"ל וחוכמה יהודית בשפה של היום. בכל עמוד הקונפליקט האנושי שמאחורי הטקסט, ובסופו דבר אחד מעשי לקחת אל השבוע. עזר לימודי בלבד. הסיפורים מסופרים בלשון חופשית – יש לעיין במקור. פרקי העיון אינם ציטוט מן המקורות; הפסוקים ודברי חז"ל מובאים בשמם.

טעון גניזה